

יזמא חד, שמעיה דקא גרים [יום אחד, שמע כד-א רבי יוסי את רב אשי כשהוא לומד וגורס]: אמר שמואל: השולח דג מן הים בשבת, כיון שיבש בו בדג שטח שגדלו כסלע [הוא מין מטבע], אף שהדג עדיין מפרס לאחר מכן, ובעוד שהוא מפרס חזר והשליכו לים (1378) — חייב משום מלאכת נטילת נשמה (1379).

והטעם, כיון שיבש בדג כסלע, שוב אינו יכול לחיות (1380).

אמר ליה רבי יוסי בר אבין: וליזמא מר [והורי עליך להוסיף עוד פרט בדין זה, ולומר]:

סמוך לחשיכה, ונעשה יבש כסלע במוצאי שבת, שאינו חייב. עיין שם.

1379. כתב רש"י, שמדובר באופן שאין הדג מחוסר צידה. כגון שצד אותו כבר והוא בתוך סל, והניחו כך במים, כדי שימשיך לחיות, כדרך שעושים הדייגים. כי אם לא מדובר באופן זה, הרי חייב עליו משום צידה, ולא יתחייב עוד מיתה משום נטילת נשמה.

וכתב בגבורת ארי, שאפשר היה להעמיד גם באופן שמחוסר צידה, וכגון שעשה בשוגג, שאז יתחייב שתי חטאות: אחת משום צידה, ואחת משום נטילת נשמה. ועיין שם שהאריך בענין זה.

אמנם רבינו גרשום כתב, כיון שיבש בו כסלע חייב משום שני דברים: צידה, ונטילת נשמה. וצ"ב.

1380. ואף שבשעת מיתת הדג לא עשה השולח דבר, מכל מקום, כיון שכאשר הוציאו מן המים ויבש בו כסלע — ודאי הוא שימות, הרי זה כאילו הרגו בשעה ששלוהו מן הים. שיטה לבעל הצרורות.

— ושלחתינה [ושילחתינו מעמי, ועתה אין תפילתי מקובלת כל כך] (1377).

רבי יוסי בר אבין הוה שכיח קמיה דרבי יוסי דמזן יוקרת [היה שכיח ומצוי לפני רבי יוסי מהמקום שנקרא "יוקרת"]. שישב לפניו ללמוד תורה.

שבקיה [הניחו] — רבי יוסי בר אבין, דהיינו, הפסיק ללמוד אצל רבי יוסי דמזן יוקרת והלך לו, ואתא לקמיה דרב אשי [ובא ללמוד לפני רב אשי].

1377. כך כתב רש"י. ומשמע שנטל הקב"ה ממנו כח זה. אבל הלשון "ושלחתינה" לא משמע כך, כפי שהקשה כבר המהרש"א. אמנם עיין בהגהות הב"ח שגרס בסוף דברי רש"י: ומפני שלא רצה להטריח לפני המקום אמר כן. ולפי גירסא זו משמע שעדיין היה בידו כח זה, אלא שלא רצה להשתמש בו יותר.

כתב השפת אמת, שאפשר לפרש, שנתכוון רבי יצחק על ענין רוב התחכמות, שאינו למעליותא. והוא ביקש לשלוח ממנו [למנוע ממנו] ענין זה, שלא יהיה חכם יותר מדאי, ולכן לא רצה לבקש עליהם בענין זה עצמו.

והמהרש"א כתב, שבורדאי לא נתכוון לומר שאין תפילתו מקובלת בזקנותו יותר מאשר בצעירותו, אלא אמר שמרצונו שילח וביטל כח זה שהיה לו, ואינו רוצה עוד להטריח את קונו לשנות הטבע. וכעין זה כתב רבינו גרשום: כלומר, בתחילה היה לבי לכך. אבל קיבלתי עלי שלא להטריח את קוני.

1378. כך נתבאר בראשונים. אמנם הפני יהושע במסכת שבת [קז ב] כתב, שהחיוב מתחיל מזמן ששולה את הדג, אלא שלא נגמר החיוב עד שיבש בו כסלע. ונפקא מינה אם שלה את הדג

ודין זה שאמרנו, הוא דווקא אם המקום היבש בדג הוא בין סנפיריו! (1381)

אמר ליה רב אשי: אכן כך. צריך היה להוסיף פרט זה. אבל, ולא סבר לה מר דההיא רבי יוסי בן רבי אבין אמרה [וכי אינך סובר שרבי יוסי בן רבי אבין אמר דין זה]?! ואם כן, היה עליך לומר את דבריך בשמו, שהרי כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם! (1382)

אמר ליה: אנא ניהו [אני הוא] רבי יוסי בן רבי אבין. ואמרת את הדברים בשם עצמי.

אמר ליה רב אשי: ולא קמיה דרבי יוסי דמן יוקרת הוה שביח מר [וכי לא היית יושב ללמוד לפני רבי יוסי דמן יוקרת]?

אמר ליה רבי יוסי בר אבין: הן. אכן כך.

אמר ליה רב אשי: ומאי טעמא שבקיה מר, ואתא הכא [ומה הטעם שעזבת את רבי יוסי דמן יוקרת, ובאת לכאן ללמוד]?

אמר ליה רבי יוסי בר אבין: חושש אני שמא יארע שיקפיד עלי, ואינוק מהקפדתו.

כי גברא דעל בריה ועל ברתיה לא חם, עלי דידי היכי חיים [אדם שלא חס על בנו ובתו [כפי שמסופר להלן], היאך יחוס עלי]?

ועתה מביאה הגמרא את גוף המעשים, שרבי יוסי דמן יוקרת לא חס על בנו, ולא חס על בתו.

שלא חס על בריה [בנו] — מאי היא, היאך היה המעשה?

יומא חד, הווי אגרי ליה אגרי בדברא [יום אחד, היו לו לרבי יוסי פועלים שכירי יום בשדהו].

נגה להו [החשיך להם היום], ועדיין לא איתיה להו ריפתא [לא הביא להם רבי יוסי פת לאכול].

אמרו ליה לבריה [אמרו הפועלים לבנו של רבי יוסי, שהיה עמהם בשדה]: כפנינך [אנו רעבים]!

באותה העת הווי יתבי תותי תאינתא [היו כולם יושבים תחת תאנה], שלא היו בה פירות, לפי שלא היתה זו עונתן.

אמר בנו של רבי יוסי: תאנה תאנה! הוציאי פירותיך, ויאכלו פועלי אבא!

אפיקו [הוציאה התאנה פירותיה], ואכלו מהן הפועלים.

שמדברי הרמב"ם והר"ח לא משמע כך.

1382. כפי שמצינו במסכת מגילה [טו א] על הפסוק "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי". והיינו, כי אם לא היתה מספרת אסתר את הדבר למלך אחרשורש בשם מרדכי, אלא היתה אומרת לו בסתם ששמעה שבגתן ותרש רוצים להרעיל אותו, אזי לא היה מתרחש כל המעשה עם ספר

1381. נסתפק הפני יהושע במסכת שבת [קז ב], דג קטן, שכל סנפיריו אינם כסלע, מה שיעורו? וכתב, שאפשר שכאשר יבש רובו — חייב. אמנם כתב, שלולא פירוש רש"י כאן, היה אפשר לומר, כי מה שאמר "ובין סנפיריו" אינו מתייחס לדברים שלעיל, אלא מילתא באפי נפשיה היא. והיינו, שכשנתייבש בין סנפיריו, חייב בכל שהוא, אפילו אינו כסלע. אמנם הביא,

אדהכי והכי — אתא אבוה [בינתיים — הגיע האב, רבי יוסי].

המעשה שלא חס על ברתיה [בתו] — מאי היא [מה הוא]?

אמר להו [אמר להם לפועלים]: לא תינקטו בדעתייכו [אל תחשדוני בדעתכם על שלא הבאתי לכם מזונות עד עתה], דהאי דנגהנא — אמצוה טרהנא, ועד השתא הוא דפנאי [כי מה שאחרתי, משום שטרחתי בדבר מצוה, ורק עתה סיימתי לעסוק בה].

הויא ליה ברתא בעלת יופי [היתה לו לרבי יוסי בת נאה].

אמרו ליה הפועלים: רחמנא לישבעך — כי חיכי דאשבען ברך [שהקדוש ברוך הוא ישיב עתה אותך, כפי שבנך האכילנו לשובע].

יומא חד, הויא להווא גברא כריא בהוצא וקא חזי לה [יום אחד, ראה רבי יוסי אדם אחד שחופר וסותר את גדר העצים שהקיפה את חצירו, כדי להסתכל פנימה].

אמר להו: מהיכא, מהיכא הביא לכם לאכול?

אמר לו רבי יוסי לאותו אדם: מאי האי [מה מעשה זה שאתה עושה]?

אמרו: הכי והכי הוה מעשה [כך וכך היה מעשה]. וספרו לו את כל המעשה.

אמר ליה: רבי, אם ללוקחה לא זכיתי [אם לשאת את בתך לא זכיתי], גם לראותה לא אזכח? לכן עשיתי חור בגדר, כדי שאוכל לפחות לראותה.

אמר לו רבי יוסי לבנו: בני! אתה הטרחת את קונך [את הקדוש ברוך הוא, קונה שמים וארץ] להוציא תאנה פירותיה שלא בזמנה, יאסף שלא בזמנו [ענשך יהיה שאתה תיאסף מן הארץ ותמות שלא בזמנך].

אמר לה רבי יוסי לבתו: בתי! קא מצערת להו לברייתא [את מצערת את הבריות]. שובי לעפריך⁽¹³⁸³⁾ [כלומר, תמותי ותיקברי בעפר שממנו נוצר האדם], ואל יכשלו ביך [בך] בני אדם.

זהו המעשה שלא חס רבי יוסי על בנו.

וכן הוה [וכך אכן היה]⁽¹³⁸⁴⁾ ⁽¹³⁸⁵⁾.

יהודיע.

הזכרונות, שהרי במקרה כזה לא היה כתוב מי הציל את המלך ממות, וממילא לא היה המן מרכיב את מרדכי על הסוס וכו'. ורק משום שאמרה את הדבר בשם אומרו, באה גאולה לעם ישראל.

1384. משמע ששתי טענות היו לו: את מצערת את הבריות, שרוצים ללקחך. ועוד, שעלולים להכשל בך בני אדם ולבוא לידי איסור. אבל באמת לא יפה עשה לקללה שתמות, אלא היה לו לקללה שתיעשה פחות נאה. ועוד, שאין ראוי לקללה בשביל כך, כפי שמצינו גבי אברהם אבינו, שאף שהיתה אשתו יפת מראה, וידע שעלולים להכשל בה, לא קיללה כך. מהרש"א.

1383. מה שלא התפלל עליה שלא תהיה נאה, היינו משום שלא רצה לשנות הטבע, להסיר ממנו היופי שנבראה בו, שהרי הוא עצמו כעס על בנו שהטריח לפני הקדוש ברוך הוא לשנות הטבע. אבל מה שאמר שתחזור לעפרה — אין זה שינוי הטבע, כי סוף כל אדם למות. בן

1385. צריך להבין, במה פשעה אותה בת, הרי

זהו המעשה שלא חס רבי יוסי על בתו.

מספרת הגמרא מעשה נוסף על רבי יוסי דמן יוקרת.

הויא ליה ההוא חמרא [היה לו לרבי יוסי חמור, שהיה משכירו לאחרים לצורך מלאכתם].

כדחוו אנרי לה, כל יומא לאורתא הו
משדרי לה אנרה אנבה, ואתיא לבי מרה
[כשהיו שוכרים את החמור, כל יום בערב היו שולחים את דמי השכירות על גבי החמור, והיה החמור חוזר עם הדמים לבית בעליו].

ואי טפו לה, או בצרי לה — לא אתיא [ואם היו מוסיפים על דמי השכירות הקבועים, או שהיו פוחתים מהם, לא היה החמור זז ממקומו].

יומא חד אינשו זוגא דסנדלי עלה [יום אחד שכחו השוכרים על החמור זוג סנדלים], **ולא אזלה עד דשקלונהו מינה, והדר אזלה** [ולא רצה החמור ללכת לדרכו, עד ששמו השוכרים לב לכך, הורידו ממנו את הסנדלים, ורק לאחר מכן הלך].

אלעזר איש בירתא, כד הו חזו ליה גבאי צדקה — הו משו מיניה [כשהיו רואים אותו גבאי צדקה, היו בורחים מפניו, שלא יראה אותם].

ומדוע ברחו מפניו —

דכל מאי דהוה גביה — יהיב להו [כי כל מה שהיה בידו, היה נותן לגבאים לצרכי צדקה, ולא היה משאיר לעצמו דבר] (1386).

יומא חד הוה סליק לשוקא, למיזבן נדוניא לברתיה [יום אחד הלך אלעזר איש בירתא לשוק, לקנות דברי נדוניה לבתו שעמדה

יותר מחומש. אלא ששכחו התקנה, ועמדו באושא והחזירה].

ואין לומר שבאמת לא בזבו את כל נכסיו, אלא רק מה שהיה בידו באותה שעה שבאו אליו גבאי הצדקה, כי אם כן, למה ברחו הגבאים כשראו אותו, הרי נתן כדין!

אמנם שיטת הרמב"ם [בפירוש המשנה, שם במסכת פאה] כי מה ששינונו: גמילות חסדים אין לה שיעור, היינו לעזור בגופו. אבל לסייע בממונו, יש לו שיעור, והוא חמישית ממנו. שאין חייב לתת יותר מכך, לכד אם עשה כן ממידת חסידות. ואמרו באושא: נמנו להיות אדם מפריש חומש מנכסיו למצוה. ולפי זה מבואר, כי מה שאמרו שלא יבזבו יותר מחומש, היינו שאינו חייב. אבל אם רוצה, אדרבה, מדת חסידות היא! אמנם הגבורת ארי תמה על

אותו אדם הוא זה שחזר לראותה! ולכאורה צריך לומר, שהיא ראתה שהוא מחזר אחריה, והיתה צריכה להכנס לבית. אמנם רבי יוסי בר אבין, שחלק על דעתו של רבי יוסי דמן יוקרת בענין זה, סבר כיון שאותו אדם הוא זה שעשה שלא כהוגן, אין היא צריכה להיענש כל כך.

1386. הקשה הגבורת ארי, הרי הגמרא במסכת כתובות [נ א] אומרת, שהתקינו חכמים באושא, שהמבזבו נכסיו לצדקה — אל יבזבו יותר מחומש. ואם כן, איך היה אלעזר איש בירתא נותן את כל אשר לו לצדקה?! [ומסתבר שאלעזר איש ברתותא, שהיה אמורא, היה בתקופה שאחרי תקנת אושא. ואף אם לא, הרי מצינו בירושלמי [בפרק ראשון של מסכת פאה] שבאמת כך היתה הלכה בידם, שאין מבזבזין

להנשא].

שדייה באכלבא [והשליכם באוצר החיטים שלו], והלך לו לבית המדרש.

אתאי דביתחו [באה אשתו], אמרה לה לברתיה [ואמרה לה לבתה]: מאי אייתי לך אבוך [מה הביא לך אביך]?

אמרה לה בתה: כל מה דאייתי — באכלבא שדי(1388) [כל מה שהביא אבא, השליך לאוצר החיטים].

אתיא למיפתח בבא דאכלבא [ניגשה האשה לפתוח את שער האוצר], חזת אכלבא דמליא חיטי [ראתה שהוא מלא חיטים], וקא נפקא בצניורא דדשא [ובולטים ויוצאים מתחת סף הדלת], ולא מיפתח בבא מחיטי [והשער אינו יכול להפתח מרוב חיטים שדוחקים אותו].

אזלא ברתיח לבי מדרשא [הלכה בתו של אלעזר לבית המדרש]. אמרה ליה: בא וראה מה עשה לך אוהבך [בוא וראה את הנס הגדול שעשה לך הקדוש ברוך הוא]!

אמר לה: העבודה [נשבע אני]! אותן חיטים, הרי הן הקדש עליך(1389), ואין לך בהן חלק אלא כאחד מעניי ישראל(1390).

חזיריה גבאי צדקה, טשו מיניה [ראוהו גבאי הצדקה, וברחו מפניו, כדי שלא יתן להם כל מה שבידו].

אזל ורהט בתרייהו [הלך הוא, ורץ אחריהם].

אמר להו: אשבעתיכו, כמאי עסקיתו [משביע אני אתכם שתאמרו לי, באיזו צדקה אתם עוסקים]?

אמרו ליה הגבאים: אנו עוסקים באיסוף כספים כדי להשיא יתום ויתומה.

אמר להו: העבודה! שהן קודמין לבתי [נשבע אני, שהם קודמים לבתי]. שהרי הם יתומים, ואין להם הורים שידאגו להם. ואילו בתי — אינה יתומה(1387).

שקל כל דהוה בהריה — ויהב להו [נטל אלעזר את כל הממון שהיה בידו, ונתן להם].

פש ליה חד זוזא [נותר בידו זוז אחד].

זבן ביה חיטי [קנה באותו זוז חיטים], ואסיק

ממקום אחר. עיון יעקב.

1388. כך גרס הרש"ש, ואין גורסים "שדיתיה". והביא, שבעין יעקב הגירסא "אסקיה".

1389. כתב היעב"ץ, דהיינו, הקדש צדקה לעניים. וכתב בגליוני הש"ס, שמכאן הוכיחו הראשונים שסתם הקדש בזמן הזה — לעניים הוא.

1390. מכאן הוכיח הגבורת ארי, שרגיל היה

שיטתו, והביא ראיות שאין לבזבו יותר מחומש. וביישוב הקושיה כתב, שיש שחולקים על תקנת אושא, ואפשר לומר שאלעזר סבר כמותם. עיון שם.

והבן יהודע כתב, שהוא היה קודם תקנת אושא, והוא זה הנזכר במסכת אבות [פרק ג' משנה ז'].

1387. אף שעניים הקרובים קודמים לענין צדקה, מכל מקום, יתום ויתומה אין מי שיטרח עבורם. מה שאין כן בתו, יכול הוא להשתדל ולהרויח

אוי לו למי שעלתה בימיו כד! (1392)

על ידי דברים אלו שאמר, חלש דעתיה [חלשה והושפלה דעתו] — ועל ידי כך אתא מיטרא [בא המטר].

דבי נשיאה גזר תעניתא, ולא אודעינהו [ולא הודיע על כך] לרבי יוחנן ולריש לקיש.

לצפרא אודעינהו [בבוקר יום התענית — הודיע להם].

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: הא לא קבילנא עלן מאורתא [הרי לא קיבלנו עלינו את התענית מבעוד יום]! (1393)

אמר ליה רבי יוחנן: אנן — בתרייהו גררינן [נגררים ונמשכים אנו אחריהם. אחרי כל הציבור. כלומר, מראש היה בדעתנו לעשות מה שכלל הציבור עושה, ולכן הרי זה כאילו קיבלנו עלינו את התענית בפירושו].

דבי נשיאה [אנשי בית הנשיא] גזר תעניתא — ולא אתא מיטרא [ולא בא גשם].

והטעם, משום שחיטים אלו — מעשה ניסים הם, ואסור לאדם ליהנות ממעשה ניסים. כי הנהנה מנס — מנכין לו מזכויותיו.

רבי יהודה נשיאה [שהיה בנו של רבן גמליאל בן רבין] גזר תעניתא כדי שירדו גשמים.

בעי רחמי — ולא אתא מיטרא [ביקש רחמים — ולא בא מטר].

אמר רבי יהודה: כמה איכא [ישנם], כמה שנים עברו מזמנו של שמואל הרמתי, שירדו גשמים כשביקש, כפי שנאמר: "הלא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר וגו'" — לזמנו של יהודה בן גמליאל, שהטילו עליו ישראל להתפלל, וצוה, ואין מי שמשגיח בו! (1391)

כלומר, ראו איזה הבדל יש בין דורו של שמואל, שנענה מיד, לבין דור זה, שאין מי שמשגיח עלינו!

אוי לו לדור שכן נתקע [תקוע]!

צרה, ואין מי שראוי להתפלל ולהשיב חימה.

1393. ביאר הגבורת ארי, שנתכוונו לשאול, האם הם צריכים להתפלל תפילת תענית. אבל ודאי שהם צריכים להתענות, שהרי אמרנו לעיל [י ב], שההולך ממקום שאין מתעניין בו למקום שמתעניין, הרי הוא מתענה עמהם. כל שכן כאן, שהם בני המקום! והשיב רבי יוחנן, שצריכים הם לומר תפילת תענית.

עוד כתב לכאר, שמסתבר שאם לא הודיע לרבי יוחנן ולריש לקיש, כל שכן שלא הודיעו לשאר העם, ואם כן, סברו לומר שאין צריכים להתענות כלל, כי אין זה נחשב מקום שמתעניין

אלעזר איש בירתא לתת את כל נכסיו לצדקה, ולא רק מה שבידו, ולכן אמר לבתו שהיא בכלל עניי העיר, ויש לה ליטול כמותם.

1391. היינו ששמואל התפלל לבדו, כפי שנאמר: "אקרא אל ה'" — ונענה. ואני גזרתי תענית עם הציבור — ואיני נענה. מהרש"א. ורבינו גרשום פירש, שכך אמר: שמואל ביקש גשמים שלא בזמנם, בימי קציר חיטים — ונענה, ואני מבקש בזמן הראוי לירידתם — ואיני נענה.

1392. ביאר רבינו חננאל, דהיינו שעלתה בימיו

אמרו להו בני מאתיה [אמרו להם בני עירו של אושעיא לעבדי הנשיא]: שבקיה [הניחו לן] לאושעיא, ואל תצערוהו, דהא נמי מצער לן [שהרי גם אותנו הוא מצער בדבריו], שמחרף ומגדף אותנו על מעשינו.

אבל, כיון דחזינן דכל מיליה לשום שמים [כיון שאנו רואים שכוונתו של אושעיא לשם שמים] — לא אמרי ליה ולא מידי, ושבקין ליה [אין אנו אומרים לו דבר, ומניחין לו]. אתון נמי שבקוהו [אף אתם, אנשי בית הנשיא — הניחוהו].

רבי גזר תעניתא — ולא אתא מיטרא.

נחית קמיה אילפא [ירד לפני התיבה אדם ששמו "אילפא"], ואמרי לה רבי אילפי [ויש אומרים, ששמו היה "רבי אילפי"].

אמר אותו אדם: "משיב רוח" — ומיד נשב זיקא [ונשבה רוח].

אמר אותו אדם: "מוריד הגשם" — ומיד אתא מיטרא [ירד גשם].

תנא להו [שנה להם אושעיא זעירא דמן חברייא [הצעיר שבישיבה⁽¹³⁹⁴⁾]: כתוב: "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה". "עיני העם" הם הזקנים, החכמים, מאירי עיני העם.

משל לכלה שהיא בבית אביה. כל זמן שענינה יפות — אין כל גופה צריכה בדיקה. כי יופי העיניים — סימן הוא על יופי כל הגוף.

אבל אם עיניה טרוטות [אין יפות⁽¹³⁹⁵⁾] — כל גופה צריכה בדיקה. כלומר, מסתבר שגם שאר גופה אינו יפה.

והיות ואנשי בית הנשיא, שהם נחשבים כעת "עיני העם", רשעים הם⁽¹³⁹⁶⁾, אין שאר דלת העם, האנשים הפשוטים, צריכין בדיקה, לבדוק מעשיהם, ולכן לא משגיחין בהם מן השמים כשמתענין.

אתו עבדי דבי נשיאה, ורמו ליה סודרא בצואריה, וקא מצערו ליה [באו עבדיו של הנשיא, ושמו סודר בצוארו של אושעיא, וציערוהו], על שבזיה את הנשיא וביתו, ואמר שהם רשעים.

ממקום ששמו "חבריא". גבורת ארי.

1395. רש"י פירש במסכת סוטה [מז א] ובמסכת סנהדרין [קז ב], ש"טרוטות" — היינו עגולות. וכן כתבו הר"ן והתוספות. והמוסיף בערוך כתב, שהוא עגולים בלשון רומי, ובפרט אם נוטים קצת לאורך. ובמסכת שבת [לא א] פירש רש"י, דהיינו רכות.

1396. השלטון הבבלי היה ממנה "נשיא" בעל סמכויות על היהודים. והיות ומיניו זה נעשה על

בו. והשיב רבי יוחנן, שהיות וכולם נגררים אחר בי נשיאה, צריכים כולם להתענות.

1394. כתב רש"י, שכינוהו כך, משום שהיה שם עוד אושעיא אחר.

אבל במסכת חולין [לא א, ד"ה זעירא] הביא רש"י פירוש זה, וכתב שנראה ששמו היה "אושעיא זעירא", ו"מן חבריא" היינו שהוא היה מבני הישיבה. והתוספות במסכת חולין [יב ב] כתבו, ש"חבריא" הוא שם מקום. ואם כן, גם לשיטתם שמו היה "אושעיא זעירא", והוא היה

אמר אותו שליח ציבור: "מוריד הגשם" —
ואתא מיטרא [ובא גשם].

אמר ליה: מאי עובדך [מה מעשיך]? אילו
מעשים טובים אתה עושה, שתפילתך נענית
מיד?

אמר ליה: מיקרי דרדקי אנא [מלמד תינוקות
אני], ומקרינא לבני עניי — כבני עתירי
[ומלמד אני את בני העניים] — כבני
העשירים]. וכל דלא אפשר ליה, לא שקלינא
מיניה מידי [ומי שאין ביכלתו לשלם, אינני
נוטל ממנו כלל שכר].

ואית לי פירא דכוזרי [ויש לי חפירה שיש
בה דגים]. וכל מאן דפשע [וכל תלמיד
שאינו רוצה ללמוד] — משחדינא ליה
מינייהו [אני משחדו על ידי הדגים],
ומסדרינן ליה, ומפייסין ליה, עד דאתי וקרי
[ואני מסדרו ומפייסו עד שהוא בא וקורא
ולומד עם כולם].

אמר ליה רבי: מאי עובדך [מה מעשיך]?
כלומר, אילו מעשים טובים אתה עושה,
שתפילתך נשמעת כל כך?

אמר ליה: דיינא בקוסטא דחיקא, דלית ביה
חמרא לקידושא ואבדלתא [אני מתגורר
בכפר דחוק ועני, שאין להם יין לקידוש
והבדלה].

טרחנא ואתינא חמרא לקידושא ואבדלתא,
ומפיקנא להו ידי חובתייהו [טורח אני
ומביא להם יין לקידוש והבדלה, ומוציא
אותם ידי חובתם] (1397) [1398].

רב איקלע להווא אתרא [רבי הזדמן למקום
אחד] שהיתה בו עצירת גשמים. גזר
תעניתא ולא אתא מיטרא.

נחית קמיה שליחא דצבורא [ירד לפניו
שליח ציבור לפני התיבה].

אמר אותו שליח ציבור: "משיב הרוח" —
ונשב זיקא [ונשבה הרוח].

שם. עיין שם.
ובמחצית השקל [שם] כתב, שמכל מקום
הועיל קצת, שעל כל פנים עשה קצת כתיקון
חכמים, וקידשו על היין. וכתב, שמשמע שתקנה
ישנה היתה לקדש בבית הכנסת, ואף כשאינ
אורחים, שהרי ודאי לא היו אורחים בכל שבת
באותו כפר.

וכן הוכיח בשו"ת משכנות יעקב [סימן צו]
מכאן, שיוצא ידי עיקר חובת קידוש בתפילה
וכוס, אף שאין זה במקום סעודה.

1398. צריך להבין, מי לנו גדול ביראת חטא
וענווה כרבי, עד שהגמרא אומרת במסכת סוטה,
שמשמת רבי — בטלה ענווה. ואיך יתכן שלא
בא הגשם בזכותו, אלא בזכות אותו שהביא יין

ידי הנכרים, פעמים שהיה המינוי נגוע בפניות
זרות, כמו תשלום שוחד וכדומה. לכן מצינו
במקומות רבים בתלמוד שהנשיא ואנשי ביתו
היו רשעים.

1397. מהלשון "ומפיקנא להו ידי חובתייהו"
משמע שלא היה מביא לכולם יין כדי שכל אחד
יקדש בביתו, אלא היה מקדש הוא עצמו במקום
אחד, כגון בבית הכנסת, ובכך היה מוציא את כל
בני הכפר ידי חובתם. ויש להקשות, הרי קידוש
צריך להיות במקום סעודה, כפי שכתבו
הפוסקים!

וכתב המגן אברהם [סוף סימן רס"ט],
שמכאן משמע שיש לקיים התקנה של קידוש
בבית הכנסת אף כשאינ שם אורחים האוכלים

רב נחמן גזר תעניתא. בעא רחמי — ולא אתא מיטרא.

אמר רב נחמן לציבור: שקלוה לנחמן, חבוטו מן גודא לארעא [טלו את נחמן, והשליכוהו ממקום מושבו לארץ] (1399), שהרי אינו נענה בתפילתו!

על ידי דברים אלו שאמר על עצמו חלש דעתיה, התבייש ונפלה רוחו, ומשום כך אתא מיטרא.

רבה גזר תעניתא. בעי רחמי — ולא אתא מיטרא.

אמרו ליה: זהא רב יהודה, כי הוה גזר תעניתא — אתא מיטרא [כאשר היה גזר

תענית, היה בא מיד גשם]!

אמר לחו רבה: מאי אעביד [ומה אעשה]?

אי [אם] אתם סבורים שרב יהודה נענה משום תנוי [משום שדרגת לימוד התורה בזמנו היתה עדיפה מדרגתינו] -

אין הדבר כך, כי אנן עדיפינן מינייהו [אנו עדיפים בדבר זה מדורו של רב יהודה].

דבשני דרב יהודה [שהרי בתקופתו של רב יהודה], כל תנוי בנזיקין הוה [כל לימודם כד-ב] — בסדר נזיקין היה (1400). שלא היו לומדים סדרים אחרים, אלא סדר נזיקין בלבד (1401).

לקידוש והבדלה?!

וכתב המהרש"א, שצריך לומר כאן כדלעיל, הא מילתא זוטרתא היא הרבי. אבל בוודאי שהיה יכול להביא גשמים בזכויותיו.

והבן יהוידע כתב, שרצו יהודיע מהשמים כח המצוה של זכות הרבים.

עוד אפשר לומר, שהסיבה שאילפא נענה היא משום שטרח לקיים את המצוה בהידור. שהרי מי שאין לו יין, יכול לקדש על הפת. וכן הבדלה, אפשר לעשות על חמר מדינה. והיות וטרח על דבר שאינו מחויב מן הדין, לכן עשה עמהם הקדוש ברוך הוא לפנים משורת הדין, ונענה להם, למרות שמצד מעשיהם לא היו ראויים לזה.

1399. כלומר, הורידוהו מגדלותו. מהרש"א. ובשיטה לבעל הצורות כתב: חבטוהו מכותל לכותל וימות. כיון שאין משגיחין בו מן השמים — למה לו חיים.

1400. כך כתב רש"י במסכת ברכות [כ א]: לא

היו גדולים בכל גמרא של ד' סדרים, אלא בתלתא בבא שלנו. והיינו, שלא היו בקיאים בסדרים מועד נשים נזיקין וקדשים, שהרי אפילו בסדר נזיקין גמרו רק את ג' הבבות [קמא מציעא ובתרא]. ולא נקט את הסדרים זרעים וטהרות, משום שאין עליהם גמרא. אמנם ברש"י כאן משמע שהיו בקיאים בכל סדר נזיקין, ולא רק בג' הבבות.

ומכל מקום משמע מדבריו, שאכן היו למדים גם סדרים אחרים, אלא שלא היו גדולים אלא בנזיקין.

1401. בכאר שבע כתב שני טעמים למה היו למדים רק סדר נזיקין: א. משום ששינו במסכת בכא בתרא [קעה ב]: הרוצה שיחכים — יעסוק בדיני ממונות וכו'. ב. משום שמצינו במסכת בכא קמא [ל א] שרב יהודה סובר שמי שרוצה להיות חסיד — יקיים ענייני נזיקין. והלימוד מביא לידי מעשה, לכן למדו בעיקר סדר נזיקין. וכן כתב במצפה איתן, שרב יהודה לשיטתו, שאמר שהרוצה להיות חסיד וכו'.